

КИЯК Т. Р., НАУМЕНКО А. М., ОГУЙ О. Д.

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
ПЕРЕКЛАДУ**

(НІМЕЦЬКА МОВА)

Вінниця
НОВА КНИГА
2006

УДК 811.112.2'25(075)

ББК 81.432.4-7

К 46

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів вищих навчальних закладів освіти

Рецензенти:

декан факультету німецької мови

Київського національного лінгвістичного університету,

доктор філологічних наук, професор

М. В. Гамзюк;

кандидат філологічних наук, доцент

Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

О. Ф. Кудіна;

звідувач кафедри німецької філології

Львівського національного університету ім. Івана Франка

Б. В. Максимчук

Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко

К 46 Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с.

ISBN 966-8609-14-X

Даний підручник допомагає навести містки взаєморозуміння між наукою, політикою та культурами різних народів, взаємозбагачуючи їх. Він відзначається всеосяжністю перекладознавчої проблематики і практичністю спрямування – до кожного розділу пропонуються практичні завдання. Приклади з творів німецької літератури, газетних та наукових публікацій і фрагменти повсякденних розмов широко ілюструють як загальні теоретичні постулати, так і служать основою для вправ на закріплення перекладацьких навичок. Цікавими і корисними стануть додатки, наведені наприкінці підручника.

ББК 81.432.4-7

ISBN 966-8609-14-X

© Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко,
2006

© Видавництво “Нова книга”, 2006

ЗМІСТ

Вступ	7
ЧАСТИНА 1. ТЕОРІЯ ПЕРЕКЛАДУ	9
Розділ 1. Загальні питання перекладу	9
1.1. Об'єкт і предмет дослідження. Значення перекладу в сучасному суспільстві	9
1.2. Теорія перекладу й споріднені науки.....	14
1.3. Національне забарвлення мов оригіналу і перекладу: проблема відповідностей і розбіжностей між ними.....	20
1.4. Фахові мови.....	28
1.5. Термінологічні аспекти перекладу.....	37
1.6. Загальні особливості науково-технічного перекладу	53
1.7. Можливості та перспективи машинного перекладу.....	58
Розділ 2. Специфіка оригіналу	62
2.1. Нарис проблематики	62
2.2. Оригінал як текст: типи тексту	63
2.3. Оригінал як висловлювання: прагматика висловлювання.....	80
2.4. Оригінал як дискурс: стратегії і тактики співрозмовців.....	84
2.5. Оригінал як фрейм: структурні компоненти ситуації	89
2.6. Оригінал як інформація: закони її змін під час перекодування.....	92
2.7. Оригінал як концепція: її зміни та мовленнєве втілення	93
2.8. Оригінал як процес: його інтерпретація.....	97
2.9. Оригінал як естетичність.....	99
2.10. Оригінал як об'єкт перекладу: чинники його неадекватності....	103
2.11. Контрольні завдання.....	112
ЧАСТИНА 2. ПРАКТИКА МІКРОПЕРЕКЛАДУ	116
Розділ 3. Фонетичні труднощі перекладу	116
3.1. Орфоепічні аспекти перекладу	116
3.2. Практичні аспекти інтонації німецького речення.....	118
3.3. Контрольні вправи.....	121

Розділ 4. Лексичні труднощі перекладу	123
4.1. Нарис проблематики.....	123
4.2. Проблема перекладу слова як форми: відтворення власних назв (звичайних і “промовистих”) та їх скорочень	127
4.3. Вправи	134
4.4. Проблема перекладу слова як змісту: полісемія та омонімія, метафоризація, гра слів	135
4.5. Вправи	143
4.6. Проблеми перекладу умов комунікативного вживання: лексика в просторі, часі та суспільстві. Вправи.....	146
4.7. Слова в суспільстві та особливості їх перекладу. Вправи.....	165
4.8. Фразеологічні труднощі перекладу. Вправи	176
Розділ 5. Морфологічні труднощі перекладу	204
5.1. Нарис проблематики	204
5.2. Іменники: їх переклад. Вправи	207
5.3. Займенники: їх переклад. Вправи.....	217
5.4. Прийменники: їх переклад. Вправи.....	226
5.5. Числівники: їх переклад. Вправи	232
5.6. Дієслово: загальні характеристики та переклад пасиву. Вправи	235
5.7. Дійсний спосіб дієслова: вживання та переклад часових форм. Вправи	239
5.8. Дієслово. Наказовий спосіб: вживання та переклад форм. Вправи.....	249
5.9. Дієслово. Умовний спосіб: вживання та переклад часових форм. Вправи.....	251
5.10. Дієслово. Інфінітив як безособова форма: вживання та переклад.....	259
5.11. Інфінітиви після дієслів із модальним значенням. Вправи.....	264
5.12. Модальні дієслова: вживання та переклад. Вправи	268
5.13. Віддієслівні дієприкметникові конструкції як безособові форми: вживання та переклад. Вправи	290
5.14. Прийменники: вживання та переклад. Вправи.....	297

5.15. Арикуль: особливості вживання та переклад з німецької. Вправи	305
5.16. Додаткові тексти та переклад	314

Розділ 6. Синтаксичні труднощі перекладу

6.1. Нарис проблематики: синтаксичний рівень і його одиниця: речення/висловлювання та їхні дефініції для перекладознавства.....	318
6.2. Типи речень/висловлювань	321
6.3. Загальні принципи перекладу порядку слів у простих та у складних реченнях. Вправи	323
6.4. Загальні принципи перекладу складних речень. Вправи.....	327
6.5. Проблеми перекладу різнотипових підрядних речень. Вправи.....	333

ЧАСТИНА 3. ПРОБЛЕМИ МАКРОПЕРЕКЛАДУ

Розділ 7. Індивідуально-стильові труднощі перекладу

7.1. Нарис проблематики	377
7.2. Індивідуальний стиль і переклад	378
7.3. Індивідуальний стиль перекладача і адекватність	381
7.4. Ілюстративний текст	382
7.5. Текст для самостійного аналізу	391
7.6. Вправи до текстів	395

Розділ 8. Функціонально-стильові труднощі перекладу.....

8.1. Нарис проблематики	397
8.2. Функціональні стилі і переклад.....	398
8.3. Науково-технічний стиль. Вправи	410
8.4. Військовий переклад. Вправи	424
8.5. Офіційно-діловий стиль. Вправи.....	434
8.6. Публіцистичний стиль. Вправи	445
8.7. Побутовий стиль. Вправи	451
8.8. Художній стиль. Вправи	459

Розділ 9. Переклад як творчість	516
9.1. Моделі перекладу як творчого процесу	516
9.2. Засоби перекладу для досягнення адекватності	524
9.3. Рівні та одиниці перекладу	529
9.4. Способи та прийоми перекладу	537
9.5. Еквівалентність та розуміння перекладу як творчого процесу	550
9.6. Контрольні запитання та завдання	553

Додатки:

№ 1. Українсько-німецький вокабюлярій до підручника	559
№ 2. Словник перекладацьких термінів	564
№ 3. Типові скорочення у фаховій німецькій літературі	568
№ 4. Нормативна транслітераційна таблиця для відтворення українських власних назв	575
№ 5. Головні математичні символи	579
Рекомендована література	581

ВСТУП

Становлення українського перекладу – необхідна ланка в утвердженні освіти, науки та красеного письменства, без яких немислима сьогоднішня Україна.

На глибоке переконання Й. В. Гете, переклад – *“один з найбільш важливих і найбільш суттєвих засобів спілкування між людьми”*. Навіть важко уявити собі, скільки інформації, цілих пластів чужомовної культури, духовного багатства втрачала б світова цивілізація у випадку відсутності перекладу як явища. За умов глобалізації даних процесів роль цього виду інтелектуальної діяльності ще більше зростає, що зумовлено явищами міжнародного інтегрування та кооперування ринкових економік, термінологічного “вибуху”, нагромадження фахових мов, активізації міжнародного туризму, гармонізації освітніх стандартів тощо.

В Україні на зламі ХІХ й ХХ ст. під стяги перекладацтва ставали найкращі сили: перекладали поспіль усі письменники – від Куліша, Франка і до модерністів, більшість українських учених та громадських діячів. В Радянській Україні найкращі перекладацькі сили оживили національну мову та чуття причетності до світового культурного розвитку, за що їх і переслідували разом з письменниками-дисидентами.

Не став винятком і новий злам сторіч. Ледве чи хтось сьогодні не бачить у перекладацтві його велетенського оновлювального заряду, однак мало хто достеменно усвідомлює його силу впливу, способи й обсяг дії. Наявні теоретичні розвідки та посібники з питань перекладознавства досі не стали предметом ані фахової, ані громадської дискусії.

За останні роки в Україні різко зросла питома вага іноземних мов. В той час мізерна кількість недержавних видавництв та видавничих програм, які певною мірою зорієнтовані на вкрай необхідну сучасну українську перекладну наукову літературу, не можуть успішно розгорнутися через брак добрих перекладачів. На думку багатьох фахівців, лиховісною нормою стали переклади недосконалі, що тільки тиражують перекладацьке недбалство, залягаючи мертвим книжковим баластом, дискредитують і зарубіжного автора, і українського видавця. Отже, маємо на сьогодні чимало різних фахівців, котрі здатні читати іноземними мовами, але обмаль тих, які можуть справді якісно перекладати фахову

літературу. Маємо чимало здібних неопітів у цій галузі, але обмаль тих, хто захоче в ній залишитися, наосліп здобуваючи майстерність.

Пропонований підручник не становить за мету заповнити всі перекладознавчі проблеми, дати відповіді на всі теоретичні та практичні виклики сучасної науки трансляції. В процесі його написання автори дійшли одностайного висновку про необхідність заснування цілої “Бібліотеки перекладача німецької мови” й активізували вже працю у цьому напрямі в рамках Української спілки германістів вищої школи. Оpubліковано посібник з художнього перекладу, монографія з питань термінотворення, подано до друку посібник з військового перекладу, готуються посібники з науково-технічного перекладу, фахових мов, орфоепічних засад перекладацької риторики тощо. Таким чином, вже через кілька років український загальний перекладач буде озброєний достатньою кількістю дидактичного матеріалу, теоретичною базою та практичними зразками німецько-українського та українсько-німецького перекладу, який би цілком відповідав сучасним вимогам як усного, так і письмового його варіантів.

Звісно, цей підручник як перша ластівка в німецько-українському перекладознавстві не позбавлений ганджів. Але з розумінням просимо поставитися, наприклад, до дублювання деяких тез. Певні розділи зумовили своєю концептуальною сутністю необхідність окремих повторів матеріалу, що зробило виклад стрункішим, аргументованішим, зрозумілішим.

Автори підручника будуть щиро вдячні за всі висловлені побажання та зауваження для його наступної доповненої редакції й просять надсилати їх за адресою: м. Київ, бульв. Тараса Шевченка, 14, кафедра теорії і практики перекладу з німецької мови, проф. Кияку Тарасові Романовичу.